

**КЫРГЫЗСТАН – ТҮРКИЯ МАНАС УНИВЕРСИТЕТИ
КООМДУК ИЛИМДЕР ИНСТИТУТУ
ФИНАНСЫ БӨЛҮМҮ**

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНДАГЫ
САЛАМАТТЫК САКТООГО ЖУМШАЛГАН
МАМЛЕКЕТТИК ЧЫГАШАЛАРДЫН ЭФФЕКТИВДҮҮЛҮГҮН
ЖОГОРЛАТУУ**

(МАГИСТРДИК ДИПЛОМДУК ИШ)

Бермет ЖОЛДОШЕВА

БИШКЕК 2014

**КЫРГЫЗСТАН – ТҮРКИЯ МАНАС УНИВЕРСИТЕТИ
КООМДУК ИЛИМДЕР ИНСТИТУТУ
ФИНАНСЫ БӨЛҮМҮ**

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНДАГЫ
САЛАМАТТЫК САКТООГО ЖУМШАЛГАН
МАМЛЕКЕТТИК ЧЫГАШАЛАРДЫН ЭФФЕКТИВДҮҮЛҮГҮН
ЖОГОРЛАТУУ**

(МАГИСТРДИК ДИПЛОМДУК ИШ)

Бермет ЖОЛДОШЕВА

Жетекчи

э.и.к. доц. Турусбек Асанов

БИШКЕК 2014

ÖZ

Yazar : Bermet Coldoşeva

Üniversite : Kırgızistan – Türkiye Manas Üniversitesi

Anabilim Dalı : Maliye

Bilim Dalı: Maliye

Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi

Sayfa Sayısı: xviii +107

Mezuniyet Tarihi : 14.05.2014

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Turusbek Asanov

Kırgızistan'daki Sağlık Sektörüne olan Kamu Harcamalarının Etkinliğinin Arttırılma Yolları

Devletin temel işlevlerinden biri, kaliteli sağlık hizmetler sunmaktır. Bu şekilde en önemli engeller arasında sınırlı kaynakları olduğu açıktır. Bu nedenle, kaynakların etkin kullanımı için mümkün olan tüm yöntemleri kullanarak birçok ülkede en acil sorunlardan biridir.

Küresel kriz şartında iktisadi sıkıntılara bağlı olarak sosyal sorunlar ağırlaşmıştır, onun arasında sağlık hizmetlerinde büyük sorunlar şiddetlenmiştir.

Her ülkede olduğu gibi Kırgızistandaki sağlık sektörün reforma tabi tutmanın amacı sıhhi imdatın kalitesin arttırmak ve sağlık hizmetlerine ihtiyaç duyanlara hak eşitliğinin oluşturmaktır.

Yüksek Lisans tezinin amacı Kırgızistan Cumhuriyetinde sağlık sektörüne olan kamu harcamaların analiz etmek, diğer bir ifadeyle sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi için kaynakların kullanılması açısından bütçenin genel durumun incelemek, sağlık hizmetlerin sağlama üzerindeki devlet politikasın, sağlık harcamalarının finansmanın toplam hacmin, sağlık harcamalarının bölgeler arası dağıtımın ve bu harcamalarının etkililiğinin incelemektir. Ek olarak sağlık harcamalarının trendi gösterilerek ekonometrik model kurulmuştur.

İlk olarak sađlık sektörün taşıdığı sosyal ve ekonomik önemi ve halkın sađlığının temel göstergeleri ve onların eğilimi gösterilmiştir. Daha sonra yürürlükte olan devlet politikası, yani belli başlı harcama programları üzerindeki finansmanın toplam hacmi ve kamu harcamalarının etkililiđi incelenmiştir.

Son olarak kamu harcamalarının arttırmak için sađlık hizmetlerinin finanse etmenin zorunluluđu, yer alan sorunlar belirlenip, onların çözüm yolları tartışmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Sađlık, Finansman Sistemi, Sađlık Hizmetleri, Etkinlik, Kırgızistan.

КЫСКАЧА МАЗМУНУ

Даярдаган : Бермет Жолдошева

Университет : Кыргыз – Түрк «Манас» университети

Бөлүмү: Финансы

Багыты: Финансы

Иштин сыпаты: Магистрдик диссертация

Беттердин саны: xviii +107

Бүтүрүү датасы: 14.05.2014

Илимий жетекчиси: э.и.к. доц. Турусбек Асанов

Кыргыз Республикасындагы саламаттык сактоого жумшалган мамлекеттик чыгашалардын эффективдүүлүгүн жогорлатуу

Мамлекеттин негизги функцияларынан бири болуп саламаттыкты сактоо тармакта жогорку сапатта кызмат көрсөтүү эсептелет. Бул функцияны орундатууда эң негизги тоскоолдуктардан бири каражаттардын чектелүү болгону белгилүү. Ушул себептен каражаттарды эффективдүү колдонуу жана бул максатка жетүү үчүн болгон чараларды колдонуу ар бир мамлекеттин актуалдуу маселелеринен бири экенин белгилеп өтсөк болот.

Дүйнөлүк кризис шартында экономикалык маселелерге байланыштуу социалдык маселелер күчөдү, анын ичинде саламаттыкты сактоо кызматтарындагы көйгөйлөр да күчөштү.

Ар бир өлкөдөй эле Кыргыз Республикасы саламаттыкты сактоо секторун реформалоонун негизги себеби – медициналык кызматтардын сапатын арттыруу жана ал кызматтарга муктаж болгондорго жеткиликтүүлүктү орнотуу.

Бул магистрдик иштин максаты Кыргыз Республикасында саламаттыкты сактоо секторуна болгон мамлекеттик чыгашаларды анализдөө, башкача айтканда медициналык кызматтарды сунуштоодо ресурстардын колнулушу менен бюджеттин

жалпы абалын байкоо, медициналык кызматтарды сунуштоодо мамлекеттин саясатын, саламаттыкты сактоого болгон жалпы чыгашаларын жана алардын эффективдүүлүгүн аныктоо. Буга кошумча саламаттыкты сактоо чыгашаларын прогнозу жүргүзүлүп, эконометрикалык модель түзүүгө аракеттенилди.

Алгачкы саламаттыкты сактоо секторунда эффективдүүлүктүн социалдык жана экономикалык мааниси, калктын саламаттыгынын негизги көрсөткүчтөрү жана алардын тенденциялары көрсөтүлгөн. Андан кийин саламаттык сактоодогу мамлекеттик саясат, өткөрүлгөн реформалардын жыйынтыктары каралган.

Акыры саламаттыкты сактоону каржылоонун керектиги, ортого келип чыккан суроолор, маселелер аныкталып аларды чечүү жолдору сунуштоого аракет кылынды.

Ачкыч сөздөр: Саламаттык сактоо, каржылоо системасы, медициналык кызмат, эффективдүүлүк, Кыргыз Республикасы.

АБСТРАКТ

Исследователь : Бермет Жолдошева

Университет : Кыргызско – Турецкий университет «Манас»

Отделение: Финансы

Направление: Финансы

Вид исследования: Магистрская диссертация

Количество страниц: xviii +107

Дата окончания: 14.05.2014

Научный руководитель: к.э.н. доц. Турусбек Асанов

Повышение эффективности государственных расходов на здравоохранение в Кыргызской Республике.

Одним из основных функций государства является предоставление качественных услуг в сфере здравоохранения. Среди значимых препятствий на этом пути является ограниченность ресурсов. Поэтому использования всех возможных способов для эффективного использования средств является одним из актуальных задач многих стран.

В условиях мирового кризиса в связи с экономическими проблемами, усугубились социальные вопросы, включая проблемы услуг здравоохранения.

Как и в других странах, основными причинами реформирования сектора здравоохранения Кыргызской Республики являются повышение качества медицинских услуг, а также предоставление доступности этих услуг тем, которые в ней нуждаются.

Целью магистерской работы является анализ государственных расходов на здравоохранение Кыргызской Республики, другими словами, рассмотрение общего состояния бюджета с точки зрения использования ресурсов для предоставления медицинских услуг, показать государственную политику в сфере предоставления

медицинских услуг, проанализировать общий объем расходов на здравоохранение и показать эффективность их использования. В дополнение сделан прогноз расходов, и попытка создать эконометрическую модель.

Первоочередно рассмотрена социальная и экономическая значимость эффективности сектора здравоохранения, основные показатели состояния здоровья населения, а также их тенденции. Затем показана государственная политика относительно здравоохранения, результаты проделанных реформ.

В конце показана важность финансирования сферы здравоохранения, повышение эффективности этих расходов, возникшие проблемы, а также предложены пути по их решению.

Ключевые слова: Здравоохранение, система финансирования, медицинские услуги, эффективность, Кыргызская Республика.

ABSTRACT

Researcher : Bermet Zholdosheva

University : Kyrgyz – Turkish Manas University

Discipline : Finance

Type of study : Master Dissertation

Number of pages : xviii +107

Date of graduation : 14.05.2014

Research supervisor : Associate professor Turusbek ASANOV

Improving the efficiency of governmental expenditure on health care in Kyrgyz Republic

One of the main functions of the state is to provide quality health services. Among the most important obstacles in this way is limited resources. Therefore, using all possible methods for the efficient use of resources is one of the most pressing problems in many countries.

On the condition of the global crisis with the economic woes have been exacerbated social problems, including problems of health services.

As in other countries, the main causes of health sector reform of the Kyrgyz Republic are improving the quality of medical services, as well as providing the availability of these services to those who need it.

The purpose of master's work is the analysis of public expenditure on health of the Kyrgyz Republic, in other words, consideration of the general state budget in terms of the use of resources for the provision of medical services, show the state policy in the provision of health services, to analyze the total expenditure on health care and demonstrate the effectiveness of their use. In addition, the forecast of costs, and an attempt to create an econometric model.

The first considered social and economic importance of the efficiency of the health sector, the main health indicators and their trends. Then shows the state policy towards health, the results of its reforms.

At the end shows the importance of health spending, increasing the efficiency of these costs, the problems and the ways to address them.

Key words: Health, financing system, medical services, efficiency, Kyrgyz Republic.

ÖNSÖZ

Tez çalışmamın böyle bir konuda olmasını sağlayan, tecrübesi ve desteği ile yardımını esirgemeyen, önerileri ile bana yol gösteren Doç. Dr. Turusbek Asanov hocama sonsuz teşekkür ederim.

Yardımlarını süratle ulaştıran, her aşamasında ilgisini ve desteğini veren hocalarıma ve Kadir Sultakeev araştırma görevlisine, Sabira Kasıbayeva'ya (Yüksek lisans, İktisat bölümü) ve her zaman destekleyen sevgili annem ve aileme teşekkür sunarım.

МАЗМУНУ

TUTANAK	ii
ЧЕЧИМ	iii
ÖZ.....	iv
КЫСКАЧА МАЗМУНУ.....	vi
АБСТРАКТ.....	viii
ABSTRACT.....	x
ÖNSÖZ.....	xii
МАЗМУНУ.....	xiii
КЫСКАРТУУЛАР.....	xv
ТАБЛИЦАЛАР ТИЗМЕСИ.....	xvii
ГРАФИКТЕР ТИЗМЕСИ.....	xviii
ТИРКЕМЕЛЕР.....	
КИРИШҮҮ.....	1

БИРИНЧИ БӨЛҮМ

САЛАМАТТЫКТЫ САКТООГО ЖУМШАЛГАН МАМЛЕКЕТТИК ЧЫГАШАЛАРДЫН СОЦИАЛДЫК МААНИСИ

1.1. Саламаттыкты сактоого жумшалган мамлекеттик чыгашалардын эффективдүүлүгүнүн мааниси.....	6
1.1.1. Программалык негиздеги бюджет.....	10
1.2. Саламаттыкты сактоонун абалы.....	12
1.3. Саламаттыкты сактоо чыгашалардын эффективдүүлүгүнүн көрсөткүчтөрү жана чет өлкөлүк тажрыйба.....	32

ЭКИНЧИ БӨЛҮМ
САЛАМАТТЫКТЫ САКТООГО ЖУМШАЛГАН МАМЛЕКЕТТИК
ЧЫГАШАЛАРДЫН АНАЛИЗИ

2.1. Саламаттыкты сактоо секторунун реформалары.....	43
2.2. Кыргыз Республикасындагы саламаттыкты сактоого жумшалган мамлекеттик чыгашалардын анализи.....	54
2.3. Саламаттыкты сактоо чыгашаларынын трендик анализи жана эконометрикалык модель.....	67

ҮЧҮНЧҮ БӨЛҮМ
КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНДАГЫ САЛАМАТТЫКТЫ САКТООГО
ЖУМШАЛГАН МАМЛЕКЕТТИК ЧЫГАШАЛАРЫНЫН ЭФФЕКТИВДҮҮЛҮГҮН
АРТТЫРУУ ЖОЛДОРУ

3.1. Кыргыз Республикасындагы саламаттыкты сактоого жумшалган мамлекеттик чыгашалардын эффективдүүлүгүн арттыруу боюнча чаралар.....	73
3.2. Кыргыз Республикасындагы саламаттыкты сактоого жумшалган мамлекеттик чыгашалардын эффективдүүлүгүн арттыруу жолдору.....	79
ЖЫЙЫНТЫК.....	87
ÖZET.....	89
КОЛДОНУЛГАН АДАБИЯТТАР.....	104
ТИРКЕМЕ 1. САЛАМАТТЫКТЫ САКТОО ЧЫГАШАЛАРЫНЫН СТРАТЕГИЯСЫ (БОБ).....	

КЫСКАРТУУЛАР

АЖА	– АИВ менен жашаган адамдар
АИВ	– Адамдын иммунодефицит вирусу
БССУ	– Бүткүл дүйнөлүк саламаттыкты сактоо уюму
ДБ	– Дүйнөлүк банк
ДВФ	– Дүйнөлүк валюталык фонд
ДМ	– Дарылоо мекеме
ДСУ	– Дүйнөлүк соода уюму
ЖАМК	– Жазаларды аткаруу мамлекеттик кызматы
ЖОЖ	– Жогорку окуу жай
ИБК	– Инъекциялык баңгизаттарды колдонуучулар
ИЖОС	– Иммундук жетишсиздик оору синдрому
ИДП	– Ички дүң продукт
КМБ	– Көз карандысыз мамлекеттердин бирикмеси
КММА	– Кыргыз мамлекеттик медициналык академиясы
МКП	– Мамлекеттик кепилдиктер программасы
МӨМ	– Миң жылдыктын өнүгүүсүнүн максаттары
МКП	– Мамлекеттик кепилдиктер Программасы
ММК	– Милдеттүү медициналык камсыздандыруу
ММКФ	– Милдеттүү медициналык камсыздандыруу фонду
ӨӨС	– Өлкөнүн өнүгүү стратегиясы

РММБ	–Республикалык медициналык маалыматтар борбору
ССМ	–Саламаттык сактоо министрлиги
СССАБ	–Саламаттык сактоонун саясатын анализдөө борбору
УКМК	–Улуттук коопсуздукту камсыз кылуу мамлекеттик кызматы
ҮДТ	–Үй-бүлөлүк дарыгерлердин топтору
ҮМБ	–Үй-бүлөлүк медициналык борбор
ФАП	–Фельдшердик-акушердик пункт
ЭКК	–Эмгекке катышуунун коэффициенти
ЮНИСЕФ	–Бириккен Улуттар Уюмунун Балдар фонду
ЮСАИД	–Эл аралык өнүгүү боюнча Америка Кошмо Штаттар агенттиги
DfID	–Улуу Британиянын эл аралык өнүгүү боюнча Департаменти
SDC	–Швейцариянын өнүгүү жана кызматташтык башкармачылыгы
SIDA	–Швециялык эл аралык өнүгүү жана кызматташтык башкармачылыгы
CARHAP	–АИВ/ИЖОС боюнча Борбордук Азиялык регионалдык программасы
KfW	–Германия Реконструкция Банкы

ТАБЛИЦАЛАРДЫН ТИЗМЕСИ

Таблица 1.1. Саламаттык сактоонун ресурстары	15
Таблица 1.2. Эне жана баланы коргоо боюнча саламаттык сактоонун ресурстар..	19
Таблица 2.1. Каржылоо булактары боюнча саламаттык сактоонун мамлекеттик чыгашалары	55
Таблица 2.2. Каржылоо булактары боюнча саламаттык сактоонун мамлекеттик чыгашаларынын структурасы	56
Таблица 2.3. Саламаттык сактоого болгон Республикалык бюджеттин чыгашаларындагы статьялар боюнча учурдагы чыгашаларынын динамикасы.....	63
Таблица 2.4. Саламаттыкты сактоого болгон жалпы чыгашаларга карата Тренд анализи.....	67
Таблица 2.5. Мамлекеттик Консолидацияланган бюджеттин ичиндеги Саламаттык сактоо чыгашаларынын үлүшүнө карата Тренд анализи.....	68
Таблица 2.6. Учурдагы саламаттык сактоо чыгашалары карата Тренд анализи....	69
Таблица 2.7. Саламаттыкты сактоого болгон жалпы чыгашаларга көз карандысыз көрсөткүчтөрдүн тийгизген таасири.....	70
Таблица 2.8. Ramsey Reset Туура келүү Тести.....	71
Таблица 2.9. Нормалдуулук тести.....	72

ГРАФИКТЕРДИН ТИЗМЕСИ

Диаграмма 1.1. Балдар өлүмүнүн көрсөткүчтөрү.....	22
Диаграмма 1.2. 2012 жылындагы балдардын өлүмүнүн себептери.....	23
Диаграмма 1.3. Эне жана балдар саламаттык индикаторлордун динамикасы. “Манас Таалими” программасын башкаруу панели	24
Диаграмма 1.4. Кургак учук менен оору-сыркоолордун катталусу.....	29
Диаграмма 1.5. АИВ-инфекцияланган жаңы учурлардын саны.....	30
Диаграмма 1.6. 2012-жылындагы АИВ таралышынын жолдору.....	31
Диаграмма 1.7. КРнда жашаган калктын өлүмүнүн жалпы себептеринин структурасындагы жүрөк-кан-тамыр оору-сыркоолорунун үлүшү.....	32
Диаграмма 2.1. ИДПге карата саламаттык сактоого болгон мамлекеттик чыгашалардын салыштырмалуу салмагынын динамикасы.....	57
Диаграмма 2.2. Мамлекеттик бюджеттеги саламаттык сактоого болгон чыгашалардын үлүшү.....	57
Диаграмма 2.3. ИДПдеги саламаттык сактоого болгон мамлекеттик бюджеттин чыгашаларынын үлүшү.....	59
Диаграмма 2.4. Капиталдык чыгашалардын динамикасы.....	60

Диаграмма 2.5. Саламаттык сактоого болгон Республикалык бюджеттин чыгашаларындагы статьялар боюнча капиталдык чыгашалардын структурасы.....	61
Диаграмма 2.6. Саламаттык сактоого болгон жергиликтүү бюджеттин чыгашаларындагы статьялар боюнча капиталдык чыгашалардын структурасы.....	62
Диаграмма 2.7. Саламаттык сактоо секторундагы учурдагы чыгашаларынын динамикасы.....	62
Диаграмма 2.8. Саламаттык сактоого болгон Республикалык бюджеттин чыгашаларындагы статьялар боюнча учурдагы чыгашалардын структурасы...	64
Диаграмма 2.9. Саламаттык сактоого болгон жергиликтүү бюджеттин чыгашаларындагы статьялар боюнча учурдагы чыгашалардын структурасы...	65
Диаграмма 2.10. Каржылоонун булактары боюнча мамлекеттик чыгашалардын структурасы.....	66